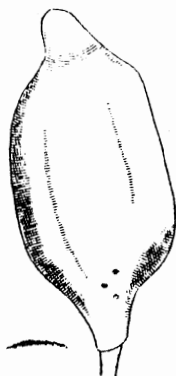

BURBAUMIA

MEDEDELINGEN VAN DE BRYOLOGISCHE
WERKGROEP DER KON.NED.NAT.HIST.VER.

9e Jaargang No 3/4 - Juli 1955

REDACTEUR: E. Agsteribbe, Galileiplantsoen 5 hs, Amsterdam-O.

ADMINISTRATEUR: S. Groenhuyzen, Jan Zwanenburghof 12 "", A'dam-W.
Gem.Giro G 183 (via postgiro 13500)

VERSLAG VAN DE VOORJAARSEXCURSIE NAAR GORSSEL

door W.J. Reijnders

De excursie werd gehouden op 30 April en 1 Mei 1955 en viel samen met een periode van fraai, voor de tijd van het jaar zelfs warm weer, zoals dat de laatste jaren gebruikelijk begint te worden. Enkele reeds de vorige dag gearriveerde deelnemers brachten de eerste aankomenden op het goede pad en al spoedig kon de morgenexcursie een aanvang nemen. Daaraan konden al deelnemen E. Agsteribbe, F. Benjaminsen, S. Groenhuijzen, Mevr. Koopman, de juist tijdig gearriveerde secretaris W. Margadant, Th. en W. Reijnders, J. Velt, W. Vergouw, het echtpaar Van der Voo en tenslotte de voorzitter, Prof. v.d. Wijk.

De tocht leidde naar de nabijgelegen IJseloever, in de omgeving waarvan al spoedig een ieder naarstig de knotwilgen afzocht. *Leskea polycarpa* was erg algemeen, maar behalve *Tortula latifolia* werden geen rivierminnende soorten ontdekt. Het meest vermeldenswaard van de knotwilgen waren *Brachythecium salebrosum*, *Leucodon sciuroides*, *Tortula laevipila* en *papillosa* en de lichenen *Parmelia acetabulum* en *Buellia canescens*. *Frullania dilatata* kwam op enkele exemplaren voor. Door de droogte waren verschillende soorten niet op hun voordeligst, en vooral door de recente hoge waterstanden

met slib bedekte *Tortula*'s knapten van een onderdompeling in het water aardig op. Dezelfde hoge waterstanden en daarbij opgetreden afspoeling van de IJseloevers waren er de oorzaak van, dat de bodem geen van de hier te verwachten kleimosjes op kon leveren. De vondst van *Cinclidotus fontinaloides* op een tweetaal kribben bracht de excursieleden in verrukking. Deze soort is nog niet van de IJsel vermeld, hetgeen misschien te wijten is aan de ongeschikte standplaats van vele kribben die zachtglooiend in het water aflopen en daardoor ongeschikt bleken. Wel kon men *Grimmia apocarpa* en *Leptodictyum riparium* overvloedig aantreffen.

Een rivierduintje, eveneens in de Middelwaard, 2 km ZZW van Gorssel, kwam daarna in het middelpunt van de belangstelling. Het was zeer de moeite waard, hoewel de mossen ten opzichte van de hogere planten sterk in de minderheid waren. Behalve de op zandige standplaats niet zo spoedig verwachte *Phascum cuspidatum* waren nog slechts *Ceratodon purpureus*, *Mnium affine*, *Brachythecium rutabulum* en *Pseudoscleropodium purum* op te sporen. Evenwel bleek *Encalypta vulgaris* zich achteraf bij het verzamelde materiaal te bevinden. Intussen beïjverden enkele andere deelnemers zich de phanerogamen tot hun recht te doen komen. *Primula veris* bloeide hier en de bloeiende zeggesoorten *Carex caryophylla* en *ligerica* konden met zekerheid herkend worden. Als belangwekkendste andere soorten mogen genoemd worden *Eryngium campestre*, *Helicotrichon pubescens*, *Ornithogalum umbellatum*, *Poterium sanguisorba*, *Ranunculus bulbosus*, *Sedum acre* en *boloniense* en *Vicia lathyroides*. Iets ten O. van dit rivierduintje leverde een rijtje knotwilgen nog de tot dusver vergeefs gezochte soort n.l. *Dialytrichia mucronata* op, zoals bij microscopische controle van verschillende op *Tortula latifolia* gelijkende vondsten bleek. De omgeving beloofde verder weinig nieuwe vondsten en met het oog op de middagexcursie werd de terugtocht aanvaard, waarbij onderweg nog de rijk begroeide muren van een duiker geïnspecteerd werden. Dit leverde onder meer op *Brachythecium populeum*, enige *Bryum*-soorten en *Grimmia pulvinata*, *Tortula latifolia*, benevens enkele lichenen zoals *Physcia grisea* en *orbicularis*. Bij terugkeer bleek ook het echtpaar Luitingh aangekomen te zijn.

De middag-excursie leidde naar de Gorsselse heide, die tengevolge van een brand en een sterke *Molinia*-begroeiing hoofdzakelijk *Ceratodon purpureus* te zien gaf. Opvallend waren de meer algemene soorten, zoals *Campylopus fragilis*, *Dicranella*

cerviculata en heteromalla, *Gymnocolea inflata*, *Hypnum cupressiforme*, *Pohlia nutans* die zelfs onder water lustig groeide en *Polytrichum formosum*. Tenslotte brachten *Dicranum spurium* en *Hypnum imponens* de deelnemers in een betere stemming. Het nabijgelegen bosrandje leverde nog enkele levermossen op zoals *Calypogeia trichomanis*, *Cephalozia connivens* en *Pellia epiphylla*. De prachtig bloeiende Gagel, die het terrein een fleurig aanzicht verleende, maakte de vrij arme oogst nog deels goed. Nadat het noordelijk deel aldus bekeken was, begaf men zich naar het Z.O.-deel van het terrein, waar het ontwateringskanaal een vochtiger milieu te zien gaf. Submers groeide hier weelderig *Sphagnum cuspidatum* en *besum*. Verder nog enige andere veenmossoorten, zoals *Sphagnum auriculatum*. Op een berk werd *Dicranoweisia cirrata* aangetroffen. Zeer algemeen waren hier *Polytrichum commune* en *Gymnocolea inflata*.

De terugtocht aanvaardend werd hier en daar nog een steekproef genomen. Het meeste succes had dat in een bosje langs het Eefderdiep, waar *Anemone nemorosa* volop bloeide. Hier werd als belangwekkendste soort *Eurhynchium striatum* genoteerd. Des avonds werd de vergadering gehouden buiten op het terras van een restaurant te Eefde.

Op 1 Mei werd als eerste tocht een excursie naar de wat noordelijker gelegen IJseloever gemaakt, de Eesterwaard. De aangetroffen mossen van de knotwilgen weken niet veel af van die van de overeenkomstige excursie van de vorige dag. Slechts *Zygodon viridissimus* verdient vermelding. Daarom kon wat meer aandacht geschonken worden aan de schoonheid van het rivierlandschap met als blikvanger de op de tegenovergelegen oever zich bevindende ruïne van het slot Nijenbeek. Op een duikermuur bij de IJsel werd *Fissidens bryoides* ontdekt, o.a. samen met de hier onafscheidelijke *Leskea polycarpa* en *Tortula latifolia*. De excursie vertrok zonder Th. Reijnders, die onvindbaar bleek. Spoedig echter dook hij op en deelde mede een bosje met *Prunus spinosa*, *Adoxa moschatellina* en *Maianthemum bifolium* vluchtig te hebben bekeken, waarbij hij *Isoetecium myosuroides* en *Brachythecium albicans* had opgemerkt. Misschien verdiende dit een wat grondiger onderzoek. Een vroege excursie van enkele "bryophielen" die meertjes achter de begraafplaats te Eefde had geïnspecteerd, leverde weinig nieuws op. Het onvermijdelijke misverstand trad op doordat de deelnemers die per auto gingen een verkeerde weg insloegen, zodat ze de Eesterwaard-excursie misliepen. Pas tijdens een onderzoek van een mosrijke plaats met

aansluitend coniferenbos langs de weg naar het Joppe, iets ten zuiden van de spoorwegovergang, voegden zij zich weer bij de excursie. Aldus versterkt trok de groep naar de bryologische "hoofdmaaltijd" van die dag, de directe omgeving van het Kas-teel het Joppe. Een eiken- en beukenbos gaf een schrale mossen-oogst met soorten zoals *Dicranoweisia cirrata*, *Isothecium myosuroides*, *Sphagnum subsecundum*, *Leucobryum glaucum* en de aardige *Eurhynchium schleicheri*. Een wat noordelijker gelegen deel, erop aansluitend, dat daarna bezocht werd, toonde een weliger mosgroei. Al dadelijk trok een fraaie vegetatie van *Atrichum undulatum*, *Climacium dendroides* en *Mnium undulatum* de aandacht. Even verder bleek het grijsgroene *Racomitrium canescens* faciesvormend de bodem te bedekken. De hoge heide-ondergroei van dit gemengd bos en de weelderige moskussens van *Hypnum cupressiforme* en *Pleurozium schreberi* deden het speuren vooral gericht zijn op de veel vroeger hier al aangetroffen en te verwachten *Ptilium crista-castrensis*. Het enthousiasme laaide hoog op toen *Agsteribbe* de gezochte, zeer opvallende en fraaie soort, wat ongelovig nog, inderdaad kon vertonen. Het verzamelen bleef zeer binnen de perken. De totale bedekking was ongeveer 1 M² aaneengesloten, temidden van veel *Pleurozium schreberi*, *Calluna vulgaris* en nogal wat *Molinia caerulea*. Eik en berk waren vlakbij aanwezig en op een tiental meters ook de Douglas-spar. De omgeving werd nu grondig afgezocht, maar *Ptilium* werd elders niet meer gevonden, wel kwam men de forse *Dicranum rugosum* hier en daar tegen.

Nadat de secretaris de voor het vinden van *Ptilium* uitgelopen repen chocolade vlot had verstrekt, werd eveneens na aansporing door de voorzitter *Buxbaumia aphylla* gevonden, nu door Theo Reijnders. In dit gedeelte, een vrij open eiken-hakhoutbos, bleek *Orthodicranum montanum* op de grond vrij veel voor te komen in forse pollen. Eveneens groeide hier op de bodem het lichcen *Parmelia physodes*. Van een nabijgelegen perceel met een brede diepe greppel zijn vermeldenswaardig *Plagiothecium curvifolium* en *undulatum*, *Rhynchostegium megapolitanum* en *Thuidium tamariscinum*. De omgeving leverde nog meerdere aardige soorten op zoals *Eurhynchium striatum* en *Tetraphis pellucida*. Ook de steile greppelwanden in het bos boden een gunstig milieu voor enkele levermossen, o.a. *Calypogeia fissa* en *trichomanis*, *Diplophyllum albicans*, *Isopaches bicrenatus*, *Lophocolea bidentata* en *heterophylla*.

Een ander gedeelte van het Joppe dient nog genoemd te wor-

den, n.l. een gemengd bos dat door een rondlopend pad begrensd was (N 6-27-12). Hier konden *Cratoneurum filicinum*, *Fissidens taxifolius* en *Mnium punctatum* aan de lijst toegevoegd worden. In de nabijheid van dit bos signaleerde men op een aantal verweerde bemoste stenen langs een pad nog o.a. *Barbula convoluta*, *Funaria hygrometrica* en *Tortula muralis*.

Het gebied van het Joppe werd hierna verlaten, om nog even een bezoek te brengen aan een beschaduwde greppelkant van de weg Deventer-Lochem, 3 Km NNO van Gorssel, waar de daar reeds vroeger gevonden *Bartramia pomiformis* op enige plaatsen met kapsels aanwezig bleek. Dit was dan een waardig slot van deze tocht. Op de terugtocht werd hier en daar nog even wat rondgekeken zonder opzienbarende resultaten, waarna ieder geleidelijk zijns weegs ging.

Deze excursie leverde nog een belangrijk resultaat op. Zo werd een derde vindplaats van *Dialytrichia mucronata* langs de IJssel ontdekt, terwijl *Encalypta vulgaris*, dat de vorige eeuw bij Deventer groeide, nu opnieuw bij deze rivier werd gevonden (Eefde). *Cinclidotus fontinaloides* is blijkbaar zeldzaam langs de IJssel, aangezien de vroegere vondsten dateren van het begin dezer eeuw (bij Zwolle, verzameling D. Lako).

De totale lijst van deze excursie valt achteraf zeker nog mee, al had men, behalve dan rond het Joppe, niet de indruk zich in een mossenrijk gebied te bevinden. Er waren verschillende aardige glanspunten en de soortenlijst vertoont bij elkaar nog 92 bladmossen en 15 levermossen, hetgeen tot tevredenheid stemt.

Summary:

The spring field meeting was held this year in the vicinity of Gorssel, near the river IJssel, in the province of Guelders. The first morning a visit was paid to the foreland of the river IJssel, where, on pollard-willows the usual fluviatile species: *Leskea polycarpa*, *Tortula latifolia* and *Dialytrichia mucronata* were found. From moles in the river, *Cinclidotus fontinaloides* was collected and from some hillocks further inland, *Encalypta vulgaris* and *Phascum cuspidatum*. The afternoon was spent on a heath near Gorssel, but due to a fairly recent fire, the yield was rather poor, the most notable finds being *Dicranum spurium*

and *Dicranella cerviculata*.

The main, and also most successful, excursion was held the second day, with as goal a fairly old forest near Het Joppe. Here the rare species (for the Netherlands) *Ptilium crista-castrensis* and *Ruxbaumia aphylla* were gathered. Other notable finds were *Cratoneurum filicinum*, *Bartramia pomiformis*, *Dicranum rugosum* and *Orthodicranum montanum*. The latter species is becoming rather common in our forests.

The result of this field-meeting was very promising. *Encalypta vulgaris* had not been found in this region since the last century and for *Ptilium crista-castrensis* it was the first and for *Dialytrichia mucronata* the third record. *Cinclidotus fontinaloides* has only been noted twice previously in the IJssel region.

Lijst van gevonden bryophyten

Afkortingen:

- K = Knotwilgen Eesterwaard 2 km ZW van Gorssel N 6-26-43
 en Middelerwaard, 2 km ZZW van Gorssel N 6-36-22
 D = Wanden van duikers en op kribben
 M = Meertjes achter begraafplaats te Eefde N 6-27-33
 G = Schietterrein Gorsselse Heide N en ZO
 deel 4 km ten OZO van Gorssel N 6-27-44
 J = Omgeving van Huize Joppe 3 km ONO van
 Gorssel N 6-27-12, 14, 23

Div.:

- E = 2 bosjes langs Eefderdiep bij boerderij
 Klein-Elze N 6-37-42
 L = greppel langs weg Deventer-Lochem 3 km
 NNO Gorssel
 R = rivierduintje en op de bodem van b.dijk
 Middelerwaard N 6-36-22
 Z = 4 km van Zutphen op stenen langs weg
 ! = cum sporogonibus (onvolledige opgave)

Musci	K	D	M	G	J	Div.
Amblystegium juratzkanum						Z det.WR
" serpens	x!	x	x		x	
Atrichum undulatum			x	x	x	E
Aulacomnium androgynum	x		x	x	x	E
Barbula convoluta					x	
" fallax				x!		det.SG
" unguiculata	x				x	
Bartramia pomiformis						L!
Brachythecium albicans						R
" populeum		x!				det.SG
" rutabulum	x!	x	x		x	R
" salebrosum	x!					
" velutinum	x!	x!			x	
Bryum argenteum	x	x!			x	E
" capillare	x	x				
" " var.flaccidum	x					
" inclinatum		x!				det.SG
" spec.	x					
Buxbaumia aphylla					x!	
Calliergonella cuspidata			x		x	
Campylopus fragilis				x		E
" pyriformis				x	x	
Ceratodon purpureus	x	x		x	x	E.R
Cinclidotus fontinaloides		x				
Climacium dendroides			x		x	
Cratoneurum filicinum					x	det.K
Dialytrichia mucronata	x					det.WR
Dicranella cerviculata				x		
" heteromalla			x	x	x	E.R
Dicranoweisia cirrata				x	x!	
Dicranum rugosum					x	
" scoparium			x	x	x	E
" spurium				x	x	
Drepanocladus fluitans				x		det.WR
Encalypta vulgaris						R det.EA
Eurhynchium schleicheri					x	det.SG
" stokesii	x		x		x	E
" striatum					x	E
Fissidens bryoïdes		x			x	
" taxifolius					x	

	K*	D	M	G	J	Div.
<i>Funaria hygrometrica</i>					x	
<i>Grimmia apocarpa</i>		x!				
" <i>pulvinata</i>		x!				
<i>Homalothecium sericeum</i>	x	x			x	
<i>Hylocomium splendens</i>					x	
<i>Hypnum cupressiforme</i>	x	x	x	x	x	E
" " <i>var. filiforme</i>	x					
" <i>imponens</i>				x		
<i>Isopterygium elegans</i>			x		x	
<i>Isothecium myosuroides</i>					x	R
" <i>myurum</i>					x	
<i>Leptodictyum riparium</i>		x	x		x	Z!
<i>Leskea polycarpa</i>	x	x				
<i>Leucobryum glaucum</i>					x	
<i>Leucodon sciuroides</i>	x					
<i>Mnium affine</i>			x		x	R
" <i>hornum</i>			x		x	E
" <i>punctatum</i>					x	
" <i>undulatum</i>					x	
<i>Orthodicranum montanum</i>					x	
<i>Orthotrichum affine</i>	x!	x!				
" <i>diaphanum</i>	x!	x!				
<i>Oxyrrhynchium praelongum</i>						E
<i>Phascum cuspidatum</i>						R!
<i>Plagiothecium curvifolium</i>					x	
" <i>denticulatum</i>					x	E
" <i>ruthei</i>			x			
" <i>undulatum</i>					x	
<i>Pleurozium schreberi</i>				x	x	E
<i>Pohlia nutans</i>			x	x	x	E
<i>Polytrichum commune</i>				x	x	
" <i>formosum</i>			x	x	x!	
" <i>juniperinum</i>				x	x	
" <i>piliferum</i>				x	x	E
<i>Pseudoscleropodium purum</i>				x	x	R
<i>Ptilium crista-castrensis</i>					x	
<i>Racomitrium canescens</i>					x	
<i>Rhynchostegium megapolitanum</i>					x!	det.SG
" <i>murale</i>						Z! det.WR
<i>Rhytidiadelphus squarrosus</i>					x	R

	K	D	M	G	J	Div.
<i>Sphagnum acutifolium</i>				x		
" <i>auriculatum</i>				x		det.EA
" <i>compactum</i>				x		
" <i>cuspidatum</i> var. <i>plumosum</i>				x		
" <i>fimbriatum</i>				x	x	
" <i>obesum</i>				x		
" <i>subsecundum</i> s.l.				x	x(det.SG)	
<i>Tetraphis pellucida</i>					x	
<i>Thuidium tamariscinum</i>					x	
<i>Tortula laevipila</i>	x					
" <i>latifolia</i>	x	x				
" <i>muralis</i>	x	x!			x	
" <i>papillosa</i>	x					
<i>Zygodon viridissimus</i> var. <i>occidentalis</i>	x					det.EA
<u>Hepaticae</u>						
<i>Calypogeia fissa</i>					x	det.EA
" <i>trichomanis</i>				x	x	
<i>Cephalozia bicuspidata</i>				x		
" <i>connivens</i>				x		
<i>Cephaloziella starkei</i>				x		det.EA
<i>Diplophyllum albicans</i>				x	x	
<i>Frullania dilatata</i>	x					
<i>Gymnocolea inflata</i>				x		
<i>Isopaches bicrenatus</i>					x	det.EA
<i>Lophocolea bidentata</i>					x	
" <i>heterophylla</i>			x	x	x	
<i>Nardia geoscyphus</i>				x		det.K
<i>Pellia epiphylla</i>				x	x	
<i>Plectocolea crenulata</i>				x		
<i>Ptilidium ciliare</i>					x	